

Miljenko Hajdarović, mag.hist. et mag.edu.soc.

Srednja škola Čakovec, J. Gotovca 2, 40000 Čakovec

Eksperimentalno korištenje Facebooka, Pinteresta i Loomena u nastavi povijesti

Sažetak

Autor u radu opisuje načine eksperimentalnog korištenja društvenih mreža Facebook i Pinterest, te LMS-a Moodle u srednjoškolskoj nastavi povijesti.

Uvođenje online alata u nastavu povijesti

U predmetnim kurikulumima za nastavu povijesti definirano je: „Cilj je poučavanja i učenja povijesti u srednjoj školi razviti kod učenika sposobnost povijesnog mišljenja i širenje temeljnih povijesnih znanja o povijesti svoje nacije, (...). Sposobnost povijesnog mišljenja omogućit će učenicima da vrednuju dokaze, razviju komparativnu i uzročno-posljedičnu analizu, interpretiraju povijesne podatke, te konstruiraju čvrste povijesne argumente i povijesne perspektive.“ [1] Nacionalni okvirni kurikulum iz 2010. godine je u nastavi povijesti odredio osam temeljnih kompetencija poredanih po važnosti. Tako je na peto mjesto postavljena „digitalna kompetencija“ koja se odnosi na sigurnu i kritičku upotrebu informatičko-komunikacijske tehnologije.

Sama nastava povijesti je orijentirana na prepoznavanje povijesnih procesa, ključnih događaja i osoba, te usvajanje povjesničarskih vještina analize povijesnih vrela. U razrednom okruženju nastavnici i učenici kao izvore znanja koriste udžbenik i dodatne materijale poput radnih bilježnica, povijesnih atlasa i rijetko povijesnih čitanki. Tiskani nastavni materijali su vrlo ograničeni u načinima prikaza. Kako bi se učenicima što slikovitije prikazali određeni povijesni događaji nastavnici imaju slobodu pripremiti drugačije materijale. Uobičajeni dodatni nastavni materijali su tako bili određene lente (crte) vremena, pokazne kartice sa ilustracijama, plakati, fotografije, zidne karte i dr.

U posljednjih desetak godina sve se više nastavnika odlučuje tijekom nastave koristiti računalne prezentacije. Izuzetno mali broj nastavnika povijesti se odlučuje na korištenje online alata i/ili web stranica i još rjeđe o tome pišu ili dijele iskustva. Učestalost korištenja ovisi o opremljenosti učionica, ali i obrazovanju samog nastavnika. Korištenje računala i interneta vrlo skromno ulazi u didaktičko obrazovanje budućih nastavnika što je opet problem

informatičke revolucije gdje se tehnika razvija puno brže od mogućnosti adaptacije nastavnika i didaktičara novim okolnostima. U Hrvatskoj izlazi stručni časopis „Povijest u nastavi“ u kojem je u dosadašnja 22 broja od početka izlaženja 2003. godine samo u 3-4 članka problematizirano pitanje korištenja interneta i online alata u nastavi povijesti.

Izdavačke kuće posljednjih osam godina u raznim oblicima najavljuju razne multimedijske i online alate. Dvije izdavačke kuće su se tek u 2014. godini aktivnije uključile u projekte „digitalnih udžbenika“, ali su te projekte nažalost pretvorile u medijski rat i neprofesionalnu online socijalnu komunikaciju. [2] U isto vrijeme Agencija za odgoj i obrazovanje je tijekom prvog polugodišta tekuće školske godine provodila testiranje novog permanentnog usavršavanja nastavnika putem aplikacije Moodle odnosno lokalizirane verzije CARNetovog Loomena. Trenutno su u tijeku prvi javni, službeni tečajevi za nastavnike što će u predstojećem vremenu sigurno dovesti do porasta korištenja Moodlea u hrvatskim školama.

Kako bi nastavnik uveo određenu informacijsku tehnologiju u nastavu koja nije propisana pedagoškim standardima potrebno je planirati korištenje takve tehnologije već tijekom pisanja godišnjeg nastavnog plana i programa, te uskladiti ciljeve i ishode na mjesečnom i dnevnom planiranju. Tijekom školskih godina 2012./2013. i 2013./2014. dio učenika Srednje škole Čakovec eksperimentalno je u nastavi povijesti koristio društvene mreže Facebook i Pinterest, te LMS aplikaciju Moodle u prilagođenom obliku unutar CARNet usluge Loomen. Uz planiranje i razradu ishoda, nakon korištenja IKT sredstava provedena je evaluacija upitnicima za učenike, te samovrednovanje nastavnika.

Pinterest u nastavi povijesti

Sljedeći preporuke Roberta Stradlinga [3] nastavnici mogu za svoje učenike kreirati online ili offline bazu internet stranica. Važno je da se materijali u takvoj bazi pažljivo vrednuju kako učenici ne bi bili izloženi izvorima koji su slučajno ili namjerno netočni ili ideološki usmjereni. Društvena mreža Pinterest pruža mogućnost kreiranja online mapa grafika uz opise. Fotografije su poveznicom povezane na izvornu web stranicu, a korisnici imaju mogućnost komentiranja. Svaka mapa može biti višekorisnički uređivana.

Učenici 1.a razreda (smjer opće gimnazije) su u sklopu nastavne cjeline „Povijest Rimske republike“ aktivno koristili Pinterest. [4] Ciljevi zadatka su bili samostalno pretraživanje slikovnih povijesnih izvora, vrednovanje istih, te učenička suradnja u oblikovanju mape sadržaja vezanih uz nastavnu cjelinu. Većina učenika je probrane linkove dijelila putem zatvorene razredne Facebook grupe. Manji dio ih se registrirao na Pinterest i dijelio materijale

u zajedničkoj mapi. Zadatak je trajao tjedan dana, a nastavnik je tijekom izvršavanja zadatka komentirao i davao povratne informacije. Najbolji primjeri po izboru nastavnika i najzanimljiviji po izboru učenika su dodatno prezentirani na satu ponavljanja.

Evaluacija rada na Pinterestu je obavljena razgovorom na satu ponavljanja. Učenici su iskazali veliki interes za ovakav oblik rada i bili su zadovoljni inovacijom u nastavi. Zajedno s nastavnikom su zaključili da će u budućoj nastavi nastaviti koristiti Pinterest u užim tematskim projektima.

Facebook u nastavi povijesti

Uz osnovnu namjenu virtualnog prijateljstva i širenja informacija Facebook ima određene potencijale za primjenu u obrazovanju. Osim manjeg broja sadržaja u kojima su većinom inozemni nastavnici prezentirali pojedine projekte u hrvatskom internetskom prostoru nema konkretnijih primjera korištenja Facebooka u nastavi povijesti. Od uvođenja novog izgleda profila nazvanog *Timeline* u rujnu 2011. godine Facebook na zanimljiv način prikazuje povijesna zbivanja. Takav prikaz je poput vremenske crte koja se koristi u tradicionalnoj nastavi povijesti. Učenici opće gimnazijskog programa u jednom su razrednom odjeljenju tijekom protekle dvije školske godine koristili offline i online način korištenja Facebook profila. U offline načinu učenici su kreirali profile povijesnih ličnosti na papiru, a u online načinu su učinili isto samo što su profile hrvatskih narodnih vladara kreirali online na Facebooku.

U razgovoru s učenicima utvrđeno je da poznaju osnovne elemente Facebook profila osobe koji uz ime i prezime, sadrže mjesto rođenja, školovanje, zaposlenje, rodbinske veze i listu prijatelja. Također je utvrđeno da gotovo svi učenici koriste Facebook, te da aktivno mijenjaju izgled i informacije svog profila (poput profilnih fotografija ili naslovnih slika – *covera*). Dio učenika koristi te virtualne profile kako bi sebe prikazali na drugačiji način od svakodnevice i u biti stvaraju svoj *alter ego*. Takve su učeničke aktivnosti ocijenjene kao pogodno tlo za primjenu u nastavi povijesti. Učenici su za domaću zadaću dobili zadatak izraditi tri Facebook profila povijesnih ličnosti iz razdoblja antičke Grčke i uspona makedonske države (Aleksandar III., Aristotel, Filip II.). Profili su se raznim tehnikama mogli izraditi na papiru (ručno olovkom i bojicama, kolažem, pastelama ili računalnim ispisom). Uz osnovne podatke o povijesnoj osobi morali su dodati statuse koji će pojašnjavati najvažnije događaje iz života te osobe ili povezanost s drugim ličnostima. U skladu s Matijevićevim preporukama o korištenju humora učenici su dobili dozvolu da „statusima“ iskoriste humoristički potencijal.

[5] Učenici su za izvršenje zadatka bili ograničeni na tjedan dana rada. Radovi koji se nastali kvalitetom su u rasponu od dovoljnih do izvrsnih uz vrlo kvalitetne dizajnerske ideje. Većina učenika je zadatak dobro protumačila i na prikazanim zadaćama je bilo vidljivo da su uložili dosta truda. Prikazali su u većini slučajeva imaju dobar pregled gradiva te da znaju izdvojiti bitnije od nebitnih informacija u skladu s formatom zadatka koji su dobili.

S istim razrednim odjeljenjem u školskoj godini 2013./2014. odrađen je projekt „Face hrvatske povijesti“. Osnovna ideja projekta bila je kreirati online Facebook stranice dijela hrvatskih narodnih vladara. Ovdje je primijenjen didaktički sistem mentorske nastave u kojem se učenici samostalno ili po sugestiji nastavnika opredjeljuju za proučavanje određenog problema i tijekom rada se povremeno konzultiraju sa svojim nastavnikom kao mentorom. Taj sistem rada pretpostavlja visok stupanj samodiscipline i sposobnosti kod učenika.[6] U mentorskoj nastavi naglasak je stavljen na samostalan i grupni rad učenika. Učenicima su u navedenom projektu podijeljene teme odnosno biografski zadatak, te su oni samostalno unutar grupe raspodijelili poslove. Nakon svakog odrađenog segmenta predstavnik grupe predstavio je rad svoje grupe ostalim učenicima u razredu i nastavniku. U grupnom radu postoji rizik da će učenici bitne informacije uočiti površno ili krivo, ali to je i bio dio projekta - uvježbavanje učenika za samostalno učenje i uočavanje važnih informacija. Za projekt je odabrana nastavna cjelina „ Hrvatska u ranome srednjem vijeku (6. – 12. st.)“. Planirani i potencijalni ishodi učenja bili su: učenici će imenovati i nabrojiti ključne osobe iz najranije povijesti Hrvata; izdvojiti će povijesne ličnosti koje smatraju da su najznačajnije u određenom razdoblju; učenici će isplanirati grupni rad i predvidjeti obaveze rada u skupini; učenici će argumentirati izbor najvažnijih događaja za razdoblje hrvatske narodne dinastije; učenici će povezati gradivo u smislenu cjelinu; učenici će odrediti sličnosti i razlike u vladanju pojedinih hrvatskih knezova i kraljeva, te odrednice njihove politike sa susjednim vladarima; učenici će prepoznati uzročno-posljedične veze; učenici će primijeniti znanje o Hrvatskoj u ranome srednjem vijeku, te vrednovati značaj pojedinih narodnih vladara; učenici će konstruirati Facebook stranice pojedinih važnih hrvatskih povijesni ličnosti; učenici će preispitati i komentirati vlastiti učinak u grupnom radu. Učenici će vrednovati svoj i grupni rad.

Učenici su kroz 6 sati rada na nastavi i radom kod kuće kreirali biografske profile knezova Trpimira, Domagoja i Branimira, te kraljeva Tomislava, Petra Krešimira IV. i Dmitra Zvonimira.

Rad je podijeljen u nekoliko faza. U prvoj su fazi učenici na temelju podataka iz udžbenika izvlačili osnovne podatke o povijesnim osobama. U drugoj fazi su grupnim radom kod kuće pripremili prezentacije upotpunjene dodatnim izvorima iz literature i materijalima s interneta. U trećoj su fazi učenici samostalno izradili Facebook stranice i dodali multimedijske sadržaje na Internet.

Nakon dovršetka projekta 28 učenika je ispunilo upitnik s pitanjima o projektu. Pri tome se koristio upitnik izrađen od strane organizatora CARNetovog natječaja „Priprema, pozor, sat“. Rezultati upitnika:

- na pitanje smatraju li da je ovakva nastava zanimljiva samo 7% učenika je ocijenilo sa nezanimljivo dok su ostali zaokružili da im je ovakav način rada bio zanimljiv;
- na pitanje je li ovakav način prezentacije pobudio dodatan interes za gradivo 53,5% učenika je odgovorilo negativno. Uz to su pitanje učenici mogli dopisati svoje komentare koji se mogu sumirati da im je ovakav način zanimljiviji od klasične nastave, ali da ovako moraju više raditi samostalno i odgovorno. Dio ih je izrazio zabrinutost što se Facebook koristi u edukativne svrhe;
- na pitanje u kojoj si mjeri savladao gradivo koje se tumačilo pomoću digitalnih nastavnih materijala velika većina učenika je istaknula da su dobro savladali gradivo;
- na pitanje smatraju li da su na ovaj način lakše usvojili gradivo $\frac{3}{4}$ učenika smatra da im je ovakav projekt olakšao učenje;
- kod usporedbe klasične nastave i ovakvog projekta učenici su podijeljenog mišljenja i nisu mogli odlučiti što bi izabrali;
- na pitanje što im se prilikom izvedbe sata s digitalnim nastavnim materijalom najviše svidjelo učenici su većinom isticali jednostavnost i dostupnost digitalnih materijala, te grupni rad;
- na pitanje što ti se prilikom izvedbe sata s digitalnim nastavnim materijalom najmanje svidjelo učenici su se požalili na pretjerano svakodnevno korištenje Interneta, slabu organizaciju rada unutar grupe te nepovezanost s radom drugih grupa;
- kod ocjenjivanja atmosfere na satu u kojem su se koristili digitalni nastavni materijali većina učenika je odgovorila da je atmosfera bila bolja nego na klasičnoj nastavi;
- kod pitanja o potencijalu ovakvog pristupa nastavi u mogućoj zamjeni uloga s nastavnikom većina učenika je odgovorila da bi koristili digitalne materijale jer je takav način jednostavniji za nastavnika, jer se učenici potiču na samostalan i grupni rad i zato što je takav način rada primjeren modernim vremenima;

- u posljednjem su pitanju učenici ocjenjivali žele li ubuduće raditi na ovakav način i većina učenika je odabrala pozitivno.

Loomen u nastavi povijesti

LMS Moodle se u Srednjoj školi Čakovec koristi za obogaćivanje nastave kao i za pomoć onim učenicima koji su radi sportskih obaveza ili bolesti često odsutni sa nastave. Realizacija projekta je počela početkom školske godine 2013./2014. Koristi se lokalizirana aplikacija Loomen radi sigurnosti, prijevoda, optimiziranih modula i sigurnosti prijave korisnika.

Učenici Loomen prvenstveno koriste za vježbanje i pripremu za pisane provjere. Uz zadatke za vježbanje u tečajevima su do sada uključeni linkovi na tekstove na internetu, video isječci i dio prezentacija koje su korištene na nastavi. Rad u Loomenu je veliki izazov za nastavnika jer se uspoređuje s korištenjem nastavnika i uči metodama rada u Moodleu. Korištenje Loomena je planirano u godišnjem nastavnom planu i programu uz savjetovanje sa savjetnicom Agencije za odgoj i obrazovanje. Nastavnik dnevnik rada i impresije povremeno objavljuje na osobnom blogu. Učenici koji su se na dobrovoljnoj bazi uključili u rad na Loomenu su bili uključeni u završnu evaluaciju.

Za prvo vježbanje tj. pripremu za pisanu provjeru u kreirano je 98 pitanja u bazi pitanja. Ispiti su kreirani tako da se pri svakom pokušaju iz baze izvlači 12 nasumičnih pitanja. Učenici su od 9. do 15. siječnja riješili 448 ispita uz prosječnu ocjenu 3,72.

Na stvarnoj pisanoj provjeri korištena su pitanja iz iste baze. Dio ih je doslovce kopiran, a drugi dio je u preoblikovan. Ispit je imao 20 pitanja. Vrijedi istaknuti da je bila samo jedna negativna ocjena, a dotični je učenik na Loomenu samo 3 puta pokušao riješiti test.

Učenici koji su sudjelovali u prvom većem vježbanju ispunili su kratke upitnike. Postavljeno im je samo 6 pitanja. U ispitivanju je sudjelovalo 29 učenika. 90% ih je koristilo Loomen za vježbanje. Svi korisnici su smatrali da im je rad uz Loomen dobar način ponavljanja i uvježbavanja gradiva. U posljednjem pitanju su u tablicu morali ispisati prednosti odnosno nedostatke vježbanja na Loomenu. Među prednosti takvog vježbanja su uvrstili efikasnost ovakvog načina ponavljanja i učenja, bolje razumijevanje gradiva, olakšanu pripremu za provjeru znanja, automatski izračun bodova i ocjenjivanjem te učenje iskustvom na vlastitim greškama. Kao nedostatke su naveli jezične probleme pri upisivanju kratkih odgovora i nedostatak verbalne komunikacije s nastavnikom.

Dodana vrijednost projekata – podučavanje o sigurnosti na internetu

Nastavnici mogu koristeći razne online servise dodatno obogatiti nastavu savjetujući učenike o problemima sigurnosti na internetu. Prilikom korištenja društvenih mreža mogu se odrediti pravila poželjnog korištenja, definirati mrežni bonton ponašanja prilikom komentiranja i/ili odgovaranja na tuđe nepoćudne komentare. Na učenike se prenosi i dio odgovornosti dajući im mogućnost da samostalno objavljuju online sadržaje vidljive javnosti.

Primjerice učenici su prilikom izrade Facebook profila upoznati s problemom i rizicima lažnog internetskog predstavljanja. Prilikom korištenja Loomena učenici su upoznati sa sustavom elektroničkog identiteta u sustavu AAI@EduHr. Tijekom međusobne komunikacije nastavnik je savjetovao učenike o oblicima profesionalne i odgovorne poslovne komunikacije.

Zaključci

Eksperimentalno korištenje društvenih mreža Facebook i Pinterest, te LMS-a Moodle u protekle dvije školske godine u Srednjoj školi Čakovec ukazalo je na potrebu nastavnika korištenja IKT-a u nastavi. Na to usmjeravaju rezultati evaluacija koji redom ističu zadovoljstvo učenika radi korištenja novih metoda rada, zatim opću prihvaćenost društvenih mreža i njihovog korištenja u edukacijske svrhe. Doduše, postoji određena bojazan dijela učenika da se na taj način ulazi u dio njihovog slobodnog vremena odnosno da im se isto dodatno oduzima. Korištenje Loomena ima veliki potencijal i učenici vrlo postepeno otkrivaju njegove mogućnosti.

Samoprocjena nastavnika je pokazala još uvijek nedostatnu razinu poznavanja rada u LMS-u Moodle, te potrebu dodatne informatičke edukacije. Također je potrebno problematiku korištenja IKT-a u nastavi povijesti problematizirati u širim stručnim krugovima.

Literatura

1. Marinović, M. Nastava povijesti usmjerena prema ishodima učenja. AZOO, Zagreb, 2014.
2. Stradling, R. Nastava europske povijesti 20. stoljeća. Srednja Europa, Zagreb, 2002.
3. Bratonja Martinović, Lj. Borba za posao težak 300 milijuna kuna: Nakladnici nude lažne digitalne udžbenike. Novi list, URL: <http://www.novolist.hr/Vijesti/Hrvatska/Borba-za-posao-tezak-300-milijuna-kuna-Nakladnici-nude-lazne-digitalne-udzbenike> (pristupano: 28.5.2014.)
4. Hajdarović, M. Samostalno istraživanje povijesti uz Pinterest. Pogled kroz prozor, Broj 52, svibanj 2013. URL: <http://pogledkrozprozor.wordpress.com/2013/05/31/samostalno-istrazivanje-povijesti-uz-pinterest/> (pristupano: 13.6.2014.)
5. Matijević, M. Humor u nastavi. Una-MTV, Zagreb, 1994.
6. Poljak, V. Didaktika, Školska knjiga, Zagreb, 1990.